

Литер

Часопис за књижевност, језик, уметност и културу
Journal for Literature, Language, Art and Culture

година XVII / број 61 / 2016
Year XVII / Volume 61 / 2016

Универзитет у Крагујевцу
University of Kragujevac

САДРЖАЈ

СТУДИЈЕ

- Наташа З. Антонијевић**
PERSONA DRAMATIS У ДРАМИ *ОТЕЛО*
ВИЛИЈЕМА ШЕКСПИРА 9
- Бојана Д. Секулић**
ПРОЦЕС ИНДИВИДУАЦИЈЕ У РОМАНУ *ДЕРВИШ И СМРТ*
МЕШЕ СЕЛИМОВИЋА..... 31

ЧЛАНЦИ

- Јана М. Алексић**
РАЈКО ПЕТРОВ НОГО: ДОСТОЈАНСТВО ПОБУНЕ 83
- Наташа Б. Анђелковић**
ОДНОС КАРНЕВАЛИЗАЦИЈЕ И ОБЛИКОВАЊА ИДЕНТИТЕТА
У *ДНЕВНИКУ О ЧАРНОЈЕВИЋУ* МИЛОША ЦРЊАНСКОГ..... 93
- Душко Ђ. Вучићевић**
ЈЕВАНЂЕЉЕ ПО ЖЕДНОЈ КАО АНТИЈЕВАНЂЕЉЕ..... 105
- Јасмина Нектаријевић**
ПЕРСПЕКТИВЕ ПРОУЧАВАЊА РОМАНА *ДЕМИЈАН* ХЕРМАНА
ХЕСЕА СА СТАНОВИШТА ЈУНГОВЕ ИНДИВИДУАЦИЈЕ 113
- Стефан П. Пајовић**
ПРОБЛЕМ ПРЕТПОСТАВЉЕНОГ ДЕЛА ПРОСТОРА
У ТЕОРИЈИ МОГУЋИХ КЊИЖЕВНИХ СВЕТОВА..... 127
- Јелена Ђ. Весковић**
СТРУКТУРАЛНЕ ВРЕДНОСТИ ДРАМЕ *ПЛАВА ПТИЦА*
МОРИСА МЕТЕРЛИНКА 137
- Ђорђе М. Ђурђевић**
О ПОЈЕСИСУ И ПРАЗНИНИ, ДОК МАЛАРМЕ НАЗДРАВЉА .. 153
- Ivana S. Jovanović**
NO HAPPILY EVER AFTER – FAMILY IN MARTIN AMIS'S
LONDON FIELDS AND SALMAN RUSHDIE'S *THE GROUND*
BENEATH HER FEET 167
- Вођана М. Томић и Јелена. V. Šajinović Novaković**
О ПРЕФИКСУ *OVER-* 183

Милан Д. Тодоровић и Марија М. Јовић КОМПОНЕНЦИЈАЛНА АНАЛИЗА ГРУПЕ СИНОНИМА ГЛАГОЛА <i>СВАЂАТИ СЕ</i> И ЊИХОВИ ПРЕВОДНИ ЕНГЛЕСКИ ЕКВИВАЛЕНТИ	195
--	-----

ПРИКАЗИ

Милица В. Ђуковић ШАЛОЗБИЉНИ НОВОСАДСКИ ХРОНИЧАР: ИЛИЈА ОГЊАНОВИЋ АБУКАЗЕМ	213
---	-----

Милица В. Ђуковић ЕСЕЈИСТ И (АУТО)ПОРТРЕТИСТ МЛАДЕН ЛЕСКОВАЦ	219
--	-----

ПРЕВОДИ

Ролан Барт СЕМИОЛОГИЈА И УРБАНИЗАМ	227
--	-----

Николас Бурио ОБЈАШЊЕЊЕ АЛТЕРМОДЕРНЕ: МАНИФЕСТ	235
--	-----

Милан Д. Тодоровић¹
Универзитет у Крагујевцу
Филолошко-уметнички факултет (докторанд)

Марија М. Јовић
Универзитет у Крагујевцу
Филолошко-уметнички факултет (докторанд)

КОМПОНЕНЦИЈАЛНА АНАЛИЗА ГРУПЕ СИНОНИМА ГЛАГОЛА *СВАЂАТИ СЕ* И ЊИХОВИ ПРЕВОДНИ ЕНГЛЕСКИ ЕКВИВАЛЕНТИ

У овоме раду разматраћемо енглеску и српску групу синонима глагола *свађати се* (енгл. *argue*) како бисмо путем сема увидели да ли су у консултованим речницима предложени еквивалентни одговарајући и прецизни. Рад смо започели истраживањем различитих врста значења која имају утицај на семантичка обележја датих лексема. Затим, путем компонентијалне анализе и консултовањем речника и корпуса су издвојенасемантичка обележја које прецизно обележавају нијансе између групе синонима у енглеском и српском језику. Посматрајући постојеће двојезичне речнике и њихове преводне еквиваленте, ми смо желели да преиспитамо ваљаност њихових предлога. Путем наше анализе, дошли смо до закључка да двојезични речници у више наврата дају веома прикладне еквиваленте. Међутим, у неким случајевима су понављани еквиваленти где је очигледно да се могу употребити други синоними.

Кључне речи: компонентијална анализа, синонимија, значење, семантичка обележја

1. УВОД

Најопштије гледано, примарна функција језика јесте да преноси информације. Међутим, Палмер (F. R. Palmer) ово схватање доводи у питање. Прво, језиком се не мора увек преносити нека порука или, ако се то чини, онда се не мора нужно одвијати путем размене информација. Друго, однос и поимање „ознаке“ и „поруке“ су изузетно комплексни, те их је тешко емпиријски проучавати. И треће, коришћењем језика као средства комуникације не гарантује се да ће саговорник схватити какву поруку говорник жели да му саопшти (Палмер 1997: 6). Из ових разлога Палмер предлаже да предмет семантике буду значења која су независна од говорника, саговорника и контекста, тј. да се не бави конкретизацијом, већ општим принципима. Ипак, ублажава свој став и ис-

1 mico_todorovic@yahoo.com

казује да би таква искључивост била погубна за свестраност семантике као науке (Палмер 1997 :6).

Стога ћемо и ми пратити овај принцип између општег и конкрет-ног значења када будемо проучавали глагол *свађати се* са његовим синонимима и посматраћемо како се у предложени модел уклапају енглески еквиваленти. У првом делу рада дефинисаћемо термине важне за нашу анализу (разлике између референције, смисла/значења, конотације, итд.) и типове значења (дескриптивно, асоцијативно, конотативно, итд.) које сагледавамо у овоме раду. Након тога, бавићемо се композицијалном анализом и даћемо објашњење зашто је баш овај семантички приступ одабран за обраду групе синонима. На крају теоријског оквира уследиће кратко дефинисање синонимије и њених типова. У другом делу рада представимо групу синонима, прво српских па затим енглеских (анализа ће се кретати од неутралних глагола ка оним обележеним на неки начин) и истаћи ћемо семантичка обележја која разликују један глагол од другог, користећи податке из речничких дефиниција и корпуса. У трећем завршном делу приказаћемо еквиваленте које дају двојезични речници и дати предлоге за евентуално побољшање у циљу добијања прецизнијих синонимских еквивалената.

2. ТЕОРИЈСКИ ОКВИР

2.1. ТЕРМИНОЛОГИЈА И ТИПОВИ ЗНАЧЕЊА

Прво ћемо дефинисати термине за које у литератури не постоји јединствено решење и чије одређење се често преплиће. **Значење**²се од референције разликује у типу односа који ова два појма успостављају. Значењем се обухватају интралингвални односи, тј. односи између самих језичких елемената (најчешће речи). Значење лексеме се апстракује из различитих контекста у којима се она користи. Уз помоћ значења стварају се тзв. значењски односи који укључују хомонимију, синонимију, полисемију итд. Са друге стране, **референција** представља однос језичких елемената са вањјезичким светом (Палмер 1997: 29). Прецизније речено, референција је однос једне лексичке јединице и онога што она означава у једној одређеној инстанци њене употребе (конкретан предмет, ентитет, радњу, својство).

Денотација, такође, представља везу између стварности и нашег поимања света – она подразумева читаву класу ентитета за чије се именовање може употребити један језички израз. Да бисмо употребили одређени израз, ентитет мора да укључује скуп одлика (тзв. концепт) које приписујемо том ентитету (Ашић 2011: 89). Дакле, суштинска разлика

2 Лајонс (John Lyons) не прави разлику између смисла и значења, већ наглашава да значење у семантици поприма ужу интерпретацију од оне свакидашње (лаичке) интерпретације. Да бисмо поједноставили терминологију, у овом раду користићемо термин значење (у ужем смислу) када причамо о смислу (1977: 174).

између денотације и референције је тада се референција везује за исказе и да за одређене речи не постоји референција, али постоји значење и денотација (Лајонс 1977: 176). На пример, лексема једнорог са значењем митског бића коња са рогом на челу. Сама денотација се односи на скуп одлика које тај ентитет мора да задовољи како бисмо га назвали једнорогом, али за њега немамо референцију, јер не постоји у стварном свету *право* биће једнорог. Додатни термин је конотација. **Конотација** је, како Ашић примећује, заснована на секундарним својствима датог појма и представља оцену објекта који се именује датом речју, оцену која је прихваћена од говорника језика (Ашић 2011: 90). Лајонс овоме додаје да конотација садржи емотивну компоненту поред основног значења (Лајонс 1977: 176).

Сагледаћемо и **утицај контекста** на значење. Према Палмеровом виђењу, саме речи нису довољне како би се могло сагледати њихово целокупно значење што значи да уз помоћ додатних средстава као што су интонација или невербални сигнали, можемо изменити значење у датом контексту (Палмер 1997: 4). Палмер издваја два типа контекста у којима је то могуће постићи: ситуациони и културолошки. Срж оба контекста представља наше знање о свету око нас. Сви ови елементи служе једној сврси, а то је издвајање и наглашавање различитих типова и различитих нијанси значења. Као основу за поделу значења сагледаћемо разматрања Твртка Прћића³ (Прћић 1997: 20–39). У пракси, сви говорници знају шта значи да нека реч има значење: ако знамо значење неке речи, онда смо способни да је исправно користимо или је другима објаснимо. Према Витгенштајну (Wittgenstein): „за велики део речи [...] њихово значење проистиче из њиховог коришћења у језику“ (Витгенштајн 1953: 31; према Палмер 1997: 29). И управо из ових различитих употреба стварају се и различити типови значења. Према Прћићу, најосновнија подела значења јесте на лексичко и реченично. Лексичко подразумева значење лексичких јединица у које убрајамо лексеме, али и афиксе и идиоме (ако на њих гледамо као на једну лексичку јединицу). Са друге стране, реченично значење се разматра на нивоу синтаксичких јединица, пре свега реченица и, у највећем броју случајева, прати принцип композиционалности (Ашић 2011: 95). Ако се уважи принцип композиционалности, реченица није недељива целина са јединственим значењем, већ се значење сваки пут изнова ствара на основу њених компонената.

Ми се у овом раду превасходно бавимо лексичким значењем групе синонима глагола *свађати се* да бисмо сагледали суптилне разлике у значењу. Због тога је потребно нагласити и следеће типове значења: дескриптивно и асоцијативно. Дескриптивно подразумева осликавање спољашње стварности или стања ствари, а главне карактеристике су му објективност, синтаксичка необележеност и независност од комуникативне ситуације. Тако дефинисано дескриптивно значење је централна

3 Осим ако другачије није назначено.

компонента значења. Са друге стране имамо асоцијативно значење које представља унутрашњу стварност, која зависи од говорника, те је ово значење субјективно, синтаксички обележено и периферно⁴.

Дакле, можемо из свега овога закључити да речи морају имати дескриптивно значење које је основно за ту лексему, док им се евену-тално може приписати и неко асоцијативно значење које се активира у зависности од контекста и функције коју дата лексема треба да обави. Ова дистинкција у типовима значења је важна за нас када говоримо о синонимији, јер се лексеме у оквиру групе синонима разликују управо у нијансама које често често извиру из асоцијативног значења.

2.2. КОМПОНЕНЦИЈАЛНА АНАЛИЗА

Компоненцијална анализа представља технику анализе значења где је, најједноставније речено, значење речи састављено од низа обележја⁵ која се комбинују (Кемпсон 1996: 18). Прво треба нагласити да обележја нису исто што и лексеме, иако могу да имају њихов облик. Узмимо за пример лексему мушкарац – према компоненцијалној анализи њена обележја би била +[ЧОВЕК] +[МУШКО] +[ОДРАСТАО]⁶. Иако постоје речи *човек* и *мушко* у речнику, њих, у овом случају, треба посматрати као део метајезика, тј. опште категорије помоћу којих можемо да опишемо било који језик (Кемпсон 1996: 87). Лајонс каже да обележја припадају универзалним атомским концептима која могу, али и не морају да се лексикализују у неком језику. Из овога следи да је могуће да исте речи у различитим језицима имају различите комбинације обележја (Лајонс 1977: 318–319). Следећа битна карактеристика обележја јесте да се већина њих заснива на бинарним опозицијама, где се једна страна узима као доминантна, па се њено присуство или одсуство бележи са + или -. Међутим, овде се можемо сусрести са две потешкоће: (а) сва обележја нису уређена по бинарном принципу, нити их је могуће уредити на тај начин; (б) тешко је одредити које је обележје доминантно. Што се тиче прве потешкоће, у питању је само организација обележја, при чему је пожељно, али не и нужно, да она буду организована по бинарном принципу. Што се тиче друге, везана је за обележеност (енгл. *markedness*) форми у оквиру некога језика (Лајонс 1977: 322). Тако је мушки род необележен, а женски обележен у већини језика. У неким језицима постоје оба семантичка обележја равноправно и ниједан није обележен.

Поред форме, јавља се и проблем наизглед неограниченог броја обележја путем којих се може неко значење дефинисати, што се на-

4 За детаљне карактеристике в. Прћић 1997:22–23. У циљу поједностављења терминологије у овоме раду ми ћемо асоцијативно значење посматрати као конотацију.

5 Различити аутори користе различите термине за исти појам семантичких обележја/сема/јединица/компоненти, итд (в. Курс 2004: 95). Ми ћемо у овом раду користити термин (семантичка) обележја.

6 Заграде [] се користе како би назначиле да је у питању семантичко обележје.

довезује на полемику о њиховој универзалности. Постоје опречна мишљења о универзалности обележја. Ипак, по Кемпсону (1996: 93) могуће је проверити произвољност броја обележја на основу следећег теста: ако обележје ни на који начин не доприноси дистинкцији значења задате лексеме (тј. то обележје се може изоставити, без промене у значењу) или ако доводи до контрадикције, онда је то обележје сувишно.

Пошто обележја имају тако важну улогу у разлучивању међу значењима, компонентијална анализа је и те како прикладна за „утврђивање ‘лексичких празнина’[...] како у једном језику, тако и између више њих“ (Лајонс 1977: 301). Другачије речено, компонентијална анализа се користи при анализи синонима да би се откриле сличности и разлике међу њима⁷. Оно што омогућује ту врсту анализе је, како Прћић примећује, управо асоцијативно значење које се уплиће у семантичка обележја и омогућава успостављање стилистичког контраста (Прћић 1997: 63–69). Ова врста контраста настаје када се стилистички необележеном дескриптивном (неутралном) значењу придода асоцијативно обележје, чинећи га обележеним. Асоцијативна обележја проистичу из саме употребе лексеме и одражавају међусобни утицај околности, комуникатора и контекста на лексему. Оно што је такође битно за ова обележја јесте и то да се њихов опсег може ширити или сужавати путем квантификатора, нпр. [углавном X]. Ова обележја како Прћић каже: „[...] делују као филтер између смисла [значења] и денотације[...] и делимично доприносе ограничавању саме референције, тако што пружају могућност да се један исти референт [...] идентификује стилистички или са необележеном лексемом“ (Прћић 1997: 69).

2.3. СИНОНИМИЈА

Палмер истиче критеријуме за разликовање синонима (Палмер 1997: 89–91): припадност неком регионалном дијалекту, различити регистар или стил, позитивна или негативна конотација (тј. додатни слој емотивног набоја) и колокацијска ограничења. Стога, у зависности од тога у колико се карактеристика два потенцијална синонима поклапају разликујемо следеће типове синонима: апсолутне (синоними који се поклапају у свему и контекстуално су заменљиви, веома их је мало и у њих се могу убројати термини и позајмљенице) и парцијални (најчешћи типови синонима, где постоји парцијална подударност обележја – најчешће их раздваја асоцијативно значење) (Ашић 2011: 93).

3. АНАЛИЗА КОРПУСА

Прво ћемо приказати грађу из двојезичних речника. За сваки од језика узели смо по неколико речника. За енглеске варијанте кон-

7 Прћић ову радњу назива „нијансирање синонима“ (Прћић 1997: 99).

султовали смо: *The Oxford Thesaurus – An A-Z Dictionary of Synonym, Longman Dictionary of Contemporary English 5th edition, Merriam-Webster's 11th Collegiate Dictionary* и *Oxford Advanced Learner's Dictionary 8th edition*. За српке варијанте смо консултовали: Миодраг С. Лалевић – *Синоними и сродне речи српскохрватскога језика*, Павле Ћосић – *Речник синонима, Речник Матице српке* (2011), и Др Милош Московљевић – *Речник савременој српској књижевној језика са језичким савешником*. Уз помоћ речника синонима смо добили групацију глагола *свађаши се* која имају иста или слична значења⁸. Након тога, издвојили смо одговарајуће дефиниције из речника у којима су оне навођене, пазећи да изаберемо адекватна значења код полисемичних речи. На крају, изводе груписали алфабетним, односно азбучним редом.

Важно је дати пар напомена о самим речницима. Речници синонима оба језика су добро израђени. Веома су прегледни и једноставни за коришћење. Енглески тезаурус је детаљан и даје, поред навода самога синонима, и информације о томе по чему се разликује од иницијалне, најнеутралније, лексеме. У Ћосићевом речнику наводи се што више синонима за дату реч, на појединим местима указујући и на даље могуће гранање. Са друге стране, Лалевићев речник је био много детаљнији и сличнији тезаурусу, јер прво је излистао читаву групу синонима, а затим дао појашњења за сваки синоним и његово специфично значење или пак упутио где се објашњење може пронаћи у речнику, са евентуалним примерима употребе. Што се тиче стандардно дескриптивних речника, енглески пружају детаљне информације. Често на основу самих извода из речника може уочити нека минимална разлика међу синонимима. Такође, дају и додатне корисне информације, као што је информација о пореклу речи или о њеној припадности одређеном регистру или дијалекту. Српски речници поред дефиниција за различита значења која су у Матици српској прецизно обележена, користе такође и синониме. Дешавало се да два речника различито и помало контрадикторно дефинишу једну те исту лексему (видети фусноте 12 и 13). Ипак уз консултовање корпуса, овај недостатак се може умањити. Такође, постоје и додатне информације за српске варијанте, као што је акценат, евентуални неправилни облици или изузеци.

Поред речника, зарад конкретизације самих лексема, консултовали смо и одговарајуће корпусе. За енглески језик приступили смо Националном британском корпусу⁹, који путем једноставне претраге даје 50 насумичних резултата из обимне базе. Ако би се поновио два пута исти унос, онда би корпус пружио 50 другачијих резултата. Поред инфинитива, као критеријум за претрагу уносили смо и различите облике, као што је 3.лице једине презенте, правилни и неправилни облици за прошло време, итд. Што се тиче српског корпуса, користили смо

8 Како бисмо ограничили посве широко семантичко поље енглеских глагола консутовали смо књигу Јасмине Теодоровић (2006:154).

9 British National Corpus: <http://www.natcorp.ox.ac.uk/>

Korpus savremenoj srpskoj jezika Природно-математичког факултета у Београду¹⁰. И код овога корпусасмо варирали критеријуме као што је глаголско време, граматички род, граматички број. Комбинујући објашњења из речника и узимајући у обзир примере из корпуса, навешћемо семантичка обележја која припадају дескриптивном значењу (сржи значења) сваке од лексема.

Енглеске варијанте:

Argue +[(често) љутито] +[аргументација] +[речима] +[постојање/истина]
Bicker +[небитно/ситничаво] +[мрзовољно] +[речима]
Clash +[група људи] +[веровања/идеологије] +[спортско надметање] +[новинарски регистар]
Disagree –[љутито] +[извештаји] +[бројеви] +[речима]
Dispute +[озбиљно] +[(већа) група људи] +[истина/поседовање нечега] +[формални регистар]
Fight +[(изразито/искључиво) физички] +[ратовати] +[надметање] –[речима¹¹]
Haggle +[домен трговине] +[надмудривање]
Quarrel +[љутито/жустро] +[емотивно] +[лични проблеми] +[речима]
Row +[британска варијанта] +[бучно] +[речима] +[неформални регистар]
*Squabble*¹² +[небитно/ситничаво] +[бучно] +[лични проблеми] +[речима]
Wrangle +[компликовано] +[дуго траје] +[речима] +[љутито]

Српске варијанте:

Боцкајџи/Пецкајџи се +[подсмех] +[ситничаво] +[детињасто] +[фигуративно (речима)]
Гложити се +–[стално/повремено]¹³ +[дрско] +[речима] +[новинарски регистар]
Завадијџи се +[емотивно] +[мржња] +[претња] +[умешано треће лице]
Задевајџи/Задиркивајџи +[шаливо] +[пријатељски] +[иритантно] +[речима]
Инашијџи се +[тврдоглаво] +[неуразумљиво]
Кавжијџи се +[архаично] +[бучно] +[неформални регистар]
Карајџи +[архаично] +[књижевно-уметнички регистар] +[гласно] +[(најчешће) децу] +[речима]
Кошкајџи се +–[оштро/благо]¹⁴ +[ситничаво] +[благо физички] +[речима]
Крвијџи се +[физички] +[љутито] +[група људи] +[крваво се потући]
Обрачунајџи се +[физички] +[индивидуално] +[речима] +[људима/проблемима]
Парничити се +[домен суда] +[речима]

10 <http://www.korpus.matf.bg.ac.rs/korpus/login.php>

11 То је тек 5. или 6. значење у речницима.

12 Могло би се сматрати да је *squabble* комбинација *bicker* и *row*.

13 Контрадикција у речницима. Лалевић наводи да је гложити препирати се без престанка ма о чему, док Московљевић наводи да је у питању повремена препирка.

14 Контрадикција у речницима. Лалевић наводи да је кошкати оштро се препирати, док Матица српска наводи да је то препирати се, свађати се (најчешће не много оштро, озбиљно).

Полемисаџи +[тема је политичка, књижевна или научна] +[разумно] +[речима]
Прејираџи се +--[понекад] домен суда] +[сукоб мишљења] +[речима] +[љутито/жустро]
Приовориџи +[мишљење] +[супротан став] +[благо] +[контра аргумент]
Пројивиџи се +[упорно] +[речима] +[став/мишљење]
Пројив(у)речиџи +[контра аргумент] +[став/мишљење] +[(понекад) контрадикција] +[односи се на претходно речено]
Расјравиџи +[разрешити проблем до краја] +[аргументација] +[истина/чињенице] +[речима] +[компликовано] +[(често) индивидуално]
Рајшоваџи +[(изразито/искључиво) физички] +[водити битку] +[мноштво учесника]
--[речима (то је тек последње, фигуративно значење у речницима)]
Рошкаџи се +[ситничаво/небитно] +[повремено] +[метафорично (речима)]
Свађаџи се +[жесток сукоб] +[емотивно] +[мржња] +[речима]
Сијориџи +[истина/поседовање нечега/право на нешто] +[извештаји/бројеви/налази] +[аргументација] +[речима]
Сукобиџи се +[(ређе) речима] +[физички] +[мишљења] +[(понекад) група људи] +[(понекад) изненада]
Ценкаџи се +[домен трговине] +[надмудривање]
Чаркаџи +[ситничаво] +[духовито] +[речима]¹⁵

4. РАЗМАТРАЊЕ ПРЕВОДНИХ ЕКВИВАЛЕНАТА

Пре саме анализе преводних еквивалената даћемо неколико напомена о преводним еквивалентима у двојезичним речницима. Згуста (Ladislav Zgusta) истиче да прави синоними не постоје (изузев када се ради о терминима) због тога што: „Потпуна еквивалентност захтијева, онда, да лексичко значење одређене две лексичке јединице буде потпуно једнако у свим компонентама (десигнација, конотација, домен примене)“ (Згуста 1991: 291). Разлог овоме треба тражити у анизоморфизму међу језицима који утиче на то да, у оквиру различитих језика, на изглед сличне речи имају различите семантичке структуре и различита значења. У случају да за неке лексеме не будемо могли да пружимо еквивалент у оквиру задате групације синонима, даћемо наш предлог који лежи изван групе синонима¹⁶.

Консултовали смо следеће двојезичне речнике: Ж. Ковачевић – *Лажни пријатељи у енглеском језику: замке дословној превођења* 2009, Б. Хлебце – *Стандардни српско-енглески речник* 2006. и *Oxford English*

15 Треба напоменути да се свака од лексема може модификовати неком допуном како би се конкретизовало, ублажило или појачало њено значење, нпр. *оштро приоворио*; *малко прејирали*, итд. Утицај оваквих допуна на значење речи остао је изван наше садашње анализе.

16 Само ћемо предложити одговарајући преводни еквивалент који не припада групи глагола *свађаџи се* без улажења у детаљна објашњења. Овакве примедбе могу послужити као основ за даља истраживања.

Serbian Student's Dictionary 2009. Сумирајући уносе из ова три речника добијамо следеће:

Argue – свађати се, препирати се, расправити
 Bicker – препирати се
 Clash – сукобити се
 Disagree – не слагати се
 Dispute – спорити
 Fight – борити се, свађати се, надметати
 Haggle – ценкати, погађати се
 Quarrel – свађати се, противречити
 Row – свађати се (бучно и интимно)
 Squabble – споречкати се, препирати се
 Wrangle – препуцавати се, препирати се

Као што се може приметити, имамо често понављање глагола *свађаџи се* и *препирати се* као преводних еквивалената. Такође, имамо и појаву глагола које нисмо евидентирали у нашој иницијалној групи синонима као што су: *не слајаџи се*, *надметаџи се*, *појађаџи се*, *споречкаџи се* и *препуцавати се*. Ипак, очигледан је ограничен избор преводних синонима на српском језику. Стога ћемо одредити семантичку структуру енглеских глагола и упоредити је са семантичком структуром глагола на српском језику са циљем да пронађемо најбољи преводни еквивалент за сваки глагол.

Argue обухвата семантичко поље чак три српска еквивалента. С обзиром на комплексну структуру глагола као и то да он може обухватити како жустру тако и аргументовану расправу, није могуће потпуно подударење са само једним еквивалентом. Стога, предлажемо као преводне еквиваленте *свађаџи се* због што се тиме обухвата емотивна и жустра страна расправе и *распирати се*, јер он у себи садржи елементе аргументације, као и то да се може односити и на извештаје, бројеве и чињенице, што је случај и са *argue*. Глагол *препирати се*, који је, према двојезичним речницима, преводни еквивалент за глагол *argue*, ми бисмо искључили из списка преводних еквивалената, јер сматрамо да се у његовом значењу не запажа обележје +[озбиљно].

Bicker наглашава да је у питању свађа око нечега ситног или небитног. Речници нуде неколико еквивалената, у зависности од тога колико је оштра или блага расправа. *Боцкаџи*/*пецкаџи* би се овде могло уклопити јер означава свађу око нечега баналног (или детињастог). Ако мислимо да је мало оштрије, можемо применити *кошкаџи*¹⁷ који је тек незнатно озбиљнијег карактера, јер може укључивати и физички контакт. Ми нисмо овде укључили *препирати се* због могућег домена суда који може да подразумева.

Clash је карактеристичан по томе што у највећем броју случајева подразумева групу људи који воде озбиљну расправу. Може се односити

17 Мада је и он у дефиницијама контрадикторан.

и на спортска надметања. Најближи еквивалент према нашој компонентијалној анализи био би *сукобиџи се*. Разлози за ову тврдњу су следећи: глагол *сукобиџи се*, попут енглеског глагола *clash*, може да подразумева групу људи и укључује одбрану ставова, мишљења, идејне политике итд. У контексту спортских надметања, која у себи садрже физички контакт међу учесницима, глагол *сукобиџи се* се може овде користити у метафоричном смислу. Ипак има довољно поклапања да бисмо *сукобиџи се* сматрали еквивалентом, уз придодате напомене.

Disagree је, чини се, најблажи од свих енглеских синонима које смо проучавали, јер уопште не подразумева љутиту или чак емотивну реакцију учесника, већ изношење става који је супротан нечијем туђем ставу, неком извештају, резултатима у табели итд. У нашој групацији синонима немамо најадекватнији еквивалент, мада је *приговориџи* поприлично близу. Међутим, он садржи обележје +[контрааргумент], који код *disagree* може да изостане. Стога сматрамо да је и најбољи предлог еквивалента *не слајаџи се*, који је и дат у двојезичним речницима.

Dispute означава негацију нечијих права или чињеница. Припада формалном регистру. По свим овим карактеристикама поклапа се са глаголом *сјориџи се*. Оба глагола подразумевају сталожену, аргументовану расправу о проблему поготову око проблема власништва или верификовања истинитости нечега.

Fight је један интересантан пример који се на први поглед може лако повезати са *рајоваџи*. Поклапања у семантичким обележјима су и више него очигледна јер имамо, у оба случаја, учествовање групе људи, оштру (физичку) борбу и оба глагола имају фигуративно значење „борбе речима“. Међутим, *fight* не мора увек подразумевати групу људи, те се у речницима за индивидуални сукоб користи *свађаџи се*. Ми бисмо овде дали предлог за *обрачунаџи се* уместо *свађаџи се*, јер он може укључити и физичку и вербалну расправу, често, мада не и искључиво, један на један. Пошто глагол *нагмеџаџи се* не поседује довољну јачину и оштрину сукоба коју подразумева *fight*, ми бисмо га искључили из списка преводних еквивалената. Међутим, сматрамо да је лексема *бориџи се* сасвим прикладно употребљена, ако је сукоб који разматрамо мањи, пошто лексема *рајоваџи*, која реферише о сукобу већих група, не би била одговарајућа у таквом контексту.

Haggle је најочигледнији пример апсолутне еквиваленције у нашим примерима. И енглеска и српска варијанта подразумевају домен трговине и надмудривање између две стране, где свака, следећи своје интересе, покушава да смањи или повећа цену добра које је предмет размене.

Quarrel је једини пример где се ми не прихватамо решења предложена у двојезичним речницима. Наиме, предлози *свађаџи се* и *прошивречиџи су*, по нашем мишљењу и извршеној анализи, неприкладни из следећих разлога: *свађаџи се* има опште значење, док *quarrel* је тип синонима који има уже значење. *Прошивречиџи* је такође неприкладно

због тога што подразумева давање валидног контрааргумента и сталожен сукоб мишљења и ставова. *Quarrelly* себи садржи примесу жестине и љутине и превасходно се односи на личне (интимне) проблеме. Стога се чини да би бољи еквивалент био *преишрашати се*, који у својој семантичкој структури укључује сукоб мишљења и жустру расправу, али који се, као што се види из корпуса, не односи на толико озбиљне проблеме као што је то случај са *проишвечиши*. Такође, овде можемо искључити и евентуално обележје +—[(понекад) домен суда], јер је много боље учвршћена у глаголу *јарничии се*.

Row је интересантан глагол, с обзиром да је неформални глагол и да је део британске (не и америчке) варијанте енглеског језика. У дефиницијама његовог значења истиче се да се односи навелику количину буке. Из тог разлога глагол *свађати се*, чак и уз додатак модфикатора, не делује као прецизан преводни еквивалент, већ као описни. У нашој групи синонима једино се *кавжиши* поклапа и по питању регистра и по питању количине буке. Међутим, *кавжиши* носи и изразито обележје архаичног, што *row* нема. Једини глагол који би се могао сматрати приближним био би *урлаши* један на другом. Али како ни у посматраним речницима, нити у нашој посматраној групи нисмо могли да пронађемо прецизан преводни еквивалент, оставићемо ово питање отвореним (како би могућа будућа истраживања даље расветлила ову тачку) и предложићемо описни еквивалент.

Squabble, као што смо већ истакли, може се сматрати комбинацијом *quarrel* и *row*. У питању је љутита и бучна расправа о ситничавим или личним проблемима. И док се предлог из речника, *сиоречкаши се*, заиста добро уклапа у структуру енглеске речи, ми бисмо ипак скренули пажњу и на један нарочит глагол у оквиру посматране групе синонима. Наиме, *јожиши* би се овде могло уклопити јер се односи на дрску расправу и, како указују примери из корпуса, у неким примерима делује да су завађене стране биле преокупиране неразумним расправљањем око ситница, док су их битнији проблеми чекали.

Wrangle издваја се по томе што у својој семантичкој структури садржи обележја +[компликовано] и +[дуго траје], те се може да се односи на компликовану и дуготрајну расправу. Ако бисмо посматрали само дефиницију из Лонгмановог речника могли бисмо *wrangle* поистоветити са *јолемисати* јер је у загради придодата примедба *јраво/закон*. Ипак то није довољно, јер полемисати значи разумно и сталожено расправити о некој законској, научној или књижевној тематици, а речници глаголу *wrangle* придодују још обележје +[љутито]. Узевши то у обзир, предложени еквивалент *преишвавати се* делује прикладно што се тиче поклапања семантичких структура српског и енглеског глагола. Међутим, он не припада истом регистру као и енглески глагол, те не може покрити све контексте у којима се *wrangle* може искористити (јер искључује формалне контексте).

Што се тиче осталих глагола из групе синонима у српском језику, потребно је користити преводне еквиваленте који нису укључени у нашу иницијалну групу синонима или је потребно користити вишечлане лексичке јединице. Тако за *завадати* ибисмо морали ставити *set/pit one against the other*; за *загиркивати* – *tease*; за *инатишти* – *do something out of spite*; за *капати* – *chide*; за *крвишти* – *be after somebody's blood*; за *парничшти* – *take somebody/something to court*; за *полемисашти* – *debate*; за *приговоришти* – *object*; за *протишвишти се* – *oppose*; за *рошкашти се* – *lock horns with somebody*; за *чаркашти се* – *joke around, kid*. Напомињемо да су наведени енглески еквиваленти дати само на основу претраге и анализе у речницима, без детаљног залажења у њихове појединачне семантичке структуре.

5. ЗАКЉУЧАК

Дошли смо до резултата који се делимично поклапају са решењима предложеним у речницима, а делимично га оповргавају или измењују и допуњују. Видели смо да двојезични речници које смо консултовали у више наврата дају валидне еквиваленте. Међутим, чак четири пута глаголи *прейирашти* и *свађашти се* дати су као предлози за превод различитих енглеских глагола. Ми смо у том случају предложили другачија решења од оних у речницима. Такође, у неколико примера смо приметили да се семантичка обележја веома разликују, те смо кроз нашу анализу покушали да утврдимо које би глаголе могли користити уместо предложених.

Због тога што се језици стално мењају и због анизоморфизма међу језицима, као и због сталних промена културних прилика, потребно је враћати се на истраживања ове врсте да би се добили што прецизнији спискови синонима и преводних еквивалената, што би било од користи и науци, али и наставничкој и преводилачкој пракси.

Извори

Бедхам 2005: С. Beedham, *Language and Meaning: the structural creation of reality*, Philadelphia: John Benjamin's Publishing Company.

Бугарски 1989: Р. Бугарски, *Увод у оишти линвистику*, Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.

Вебстер 2003: М. Webster, *Merriam-Webster's 11th Collegiate Dictionary*, New Hampshire: Merriam-Webster Inc.

Вилијамс 2003: D. Willems, et al., *Contrastive Analysis in Language: Identifying Linguistic Units of Comparison*, New York: Palgrave Macmillan.

Вујанић, Гортан-Премк, et al. 2011: М. Вујанић, Д. Гортан-Премк, et al., *Речник српскога језика*, Нови Сад: Матица српска.

Добрић: Н. Добрић, *Савремени језички корпуси на западном Балкану – историја, тренутно стање и будућност*.

http://www.academia.edu/4466940/SAVREMENI_JEZICKI_KORPUSI_NA_ZAPADNOM_BALKANU_ISTORIJA_TRENUSTNO_STANJE_I_BUDUCNOST
NDobric 03.12.2015.

Ђорђевић 1987: Р. Ђорђевић, *Увод у контрастирање језика*, Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.

Ковачевић 2009: Ђ. Ковачевић, *Лажни пријатељи у енглеском језику: замке дословног преводенја, 3. издање*, Београд: Albatros Plus.

Крајдлер 2002: С. W. Kreidler, *Introducing English Semantics*, London: Routledge.

Лалевић 1974: Миодраг С. Лалевић, *Синоними и сродне речи српскохрватског језика*, Београд: Лексикографски завод Свезнање.

Мајор 2009: М. Mayor (ур.), *Longman Dictionary of Contemporary English 5th edition*, London: Pearson Education Limited.

Марфи 2003: М. L. Murphy, *Semantic Relations and the Lexicon*, Cambridge: Cambridge University Press.

Московљевић 2000: М. Московљевић, *Речник савременог српског књижевног језика са језичким саветником*, Београд: Гутенбергова Галаксија.

Ђосић 2008: Павле Ђосић, *Речник синонима*, Београд: Корнет.

Урданг 1991: L. Urdang (ур.), *The Oxford Thesaurus – An A-Z Dictionary of Synonym*, Oxford: Clarendon Press.

Филипс 2009: J. Philips (ур.), *Oxford English-Serbian Student's Dictionary (englesko-srpski rečnik sa srpsko-engleskim indeksom)*, Oxford: Oxford University Press.

Хлебџ 2006: Б. Хлебџ, *Стандардни српско-енглески речник (прво издање)*, Београд: Завод за уџбенике.

Хорнби 2010: Hornby (ур.), *Oxford Advanced Learner's Dictionary 8th edition*, Oxford: Oxford University Press.

Шипка 2006: Д. Шипка, *Основи лексикологије и сродних дисциплина*, Нови Сад: Матица српска.

Литература

Ашић 2011: Т. Ашић, *Наука о језику*, Београд: ВеоBook.

Згуста 1991: Л. Згуста, *Приручник лексикографије (1. издање)*, Сарајево: СВИЈЕТЛОСТ.

Кемпсон 1996: R. M. Kempson, *Semantic Theory*, Cambridge: Cambridge University Press.

Курс 2004: A. Course, *Meaning in Language: An Introduction to Semantics and Pragmatics*, Oxford: Oxford University Press.

Лајонс 1977: J. Lyons, *Semantics Vol. 1 and 2*, Cambridge: Cambridge University Press.

Палмер 1997: F. R. Palmer, *Semantics 2nd Edition*, Cambridge: Cambridge University Press.

Прћић 1997: Т. Прћић, *Семантика и прајмантика речи*, Нови Сад: Издавачка књижарница Зорана Стојановића.

Теодоровић 2006: Ј. Теодоровић, *Focus on Language*, Kragujevac: FILUM.

Milan D. Todorović, Marija M. Jović / COMPONENTIAL ANALYSIS OF THE GROUP OF SYNONYMS OF THE VERB СВАЂАТИ СЕ AND THEIR ENGLISH TRANSLATIONAL EQUIVALENTS

Summary / In this paper, the English and Serbian groups of synonyms of the verb *свађати се* (English *to argue*) have been examined in order to establish whether the proposed equivalents in dictionaries were precise enough. Firstly, the paper elaborates on different types of meaning which can influence the formation of semantic features of the given lexemes. Afterwards, by means of componential analysis and consulting dictionaries and the gathered corpora, the authors have underscored the semantic features which bring out the subtle differences within the groups of synonyms in both Serbian and English. By consulting existing bilingual dictionaries, the authors of this paper wanted to re-evaluate the given suggestions of equivalents. The analysis gave way to the following conclusion: bilingual dictionaries in many cases provide suitable suggestions. However, in several cases, where it was obvious one could use other verbs, there was a repetitive usage of the same equivalent.

Key words: componential analysis, synonymy, meaning, semantic features

Примљен: 15. јула 2016.

Прихваћен за штампу новембра 2016.